

Kanada juhtum

Mis juhtus, kui Kanada kehtestas 2024. aastal peaaegu täpselt selle, mida Eesti eelnõu nüüd kavandab

Eesti ei pea 4 mg/g piirangu mõju arvama ega modelleerima. Piisab, kui vaadata Kanadat, kus peaaegu identne meede jõustus 28. augustil 2024 — poolteist aastat tagasi. Tulemused on nüüdseks dokumenteeritud nii sõltumatute teadusasutuste kui valitsusasutuste andmetes.

Kanada meede (august 2024): nikotiinipadjad lubatud ainult apteegis leti tagant, ainult üks bränd (ZONNIC), nikotiinisaldus kuni 4 mg, maitsetest lubatud ainult piparmünt ja mentool. Eesti eelnõu (2028): 4 mg/g piir, käitlemiskeeld, maitsetest lubatud ainult tubakas ja mentool, kaugmüügi keeld. Erinevus on sisuliselt olematu.

1. Legaalne turg kukkus kokku, must turg plahvatas

Kanada regulatsioon sundis ainsa lubatud toote (ZONNIC) apteegi leti taha ja keelas kõik maitseed peale mündi. Tulemus oli kohene ja ühesuunaline.

Imperial Tobacco Canada andmetel kukkus legaalne ZONNIC-i müük kokku, sigarettide ost kasvas 2,8% ja üle 500 miljoni reguleerimata nikotiinipatja jõudis mustale turule. Need on tootja (Big Tobacco) enda andmed ja neid tuleb lugeda vastavalt — kuid sõltumatud õiguskaitseandmed osutavad samas suunas.

2025. aasta sügisel konfiskeeris Kelowna politsei (RCMP) ühelt kodult üle 7400 pakikartongi salasigarette — 1,5 miljonit sigaretti — koos nikotiinipatjade, kanepi, kokaiini ja tulirelvaga. Nikotiinipatjade must turg on põimunud laiema organiseeritud kuritegevusega, täpselt nii nagu USA alkoholi keeld 1920. aastatel ja Nõukogude kuivad seadused 1980. aastatel.

Mustal turul ringlevad tooted on täpselt need kõrge tugevusega tooted, mille piirang pöranda alla surub: illegaalselt imporditud ZYN 6 mg ja isegi Siberia 35 mg — viimases on üheksa korda rohkem nikotiini kui lubatud 4 mg ZONNIC-i padjas. Health Canada oli sunnitud 2025. aasta lõpus reguleerimata nikotiinipadju tagasi kutsuma.

2. Noorte tarbimine ei langenud — see peaaegu viiekordistus

See on kõige olulisem osa. Erinevalt tööstuse andmetest pärineb järgnev Ontario Tubakauuringute Üksuselt (OTRU) — sõltumatult teadusasutuselt, mida rahastab Kanada Terviseuuringute Instituut (CIHR). Tegemist on longitudinaalse uuringuga, mis on jälginud 3400 noort kanadalast alates 2020. aastast.

Noorte (17-27 a) nikotiinipatjade tarbimine	2022	2026
Kunagi proovinud ("ever use")	7,6%	34,8%
Kasutanud viimase 30 päeva jooksul	1,3%	8,5%

Tabel 1: Noorte nikotiinipatjade tarbimine Kanadas. Allikas: Ontario Tobacco Research Unit, juuni 2026 (CIHR rahastatud longitudinaalne uuring, n=3400).

Noorte "kunagi proovinud" osakaal enam kui neljakordistus — 7,6%-lt 34,8%-le — täpselt sel ajal, kui piirangud kehtisid. Kui keeld kaitseks noori, peaks see arv olema langenud. Selle asemel kasvas tarbimine reguleerimata kanali kaudu, kus puudub igasugune vanusekontroll.

OTRU juht Michael Chaiton märkis, et tooteid kasutatakse "peamiselt meelelahutuslikult, inimeste seas, kes ei ürita suitsetamisest loobuda", ning et ainult umbes kolmandik tarbijatest olid suitsetajad — see tähendab olulist kasvu mitteduitsetajate seas. Kasvutempo "üllatas teadlasi".

Kanada valitsuse enda rahastatud teadus näitab: 4 mg piir, mündimaitse-erand ja ainsa kanali kitsendamine ei vähendanud noorte tarbimist — see peaaegu viiekordistus. Piirang ei kaitsnud noori, vaid andis nad üle mustale turule.

3. Isegi Kanada omavalitsused ja teadlased tunnistavad ebaõnnestumist

Poolteist aastat pärast jõustumist on poliitika sattunud surve alla igast suunast — kaasa arvatud sealt, kust seda kõige vähem ootaks.

2026. aasta märtsis pöördus Alberta provintsi valitsus ametlikult föderaalvalitsuse poole palvega reeglid uuesti läbi vaadata, väites, et apteegi-ainsa müügi raamistik on kontraproduktiivne ja soodustab reguleerimata turu kasvu. Alberta hinnangul surub legaalse müügikanalite piiramine nõudluse volitamata müüjate poole ja õõnestab rahvatervise eesmäärke.

Kanada Vähiliit on kutsunud üles tõhusa regulatsiooni järele — mitte keelu, vaid reguleerimise. Health Canada ise avas 2026. aasta jaanuaris uue õigusliku raja madala nikotiinisaldusega patjade jaoks ja andis 2025. aasta konsultatsioonis märku valmisolekust laiendada lubatud brändide nimekirja. Teisisõnu: Kanada liigub tagasi reguleerimise suunas, olles näinud keelu tagajärgi.

4. Kanada ja Eesti — kõrvutus

	Kanada (aug 2024)	Eesti eelnõu (2028)
Nikotiini ülempiir	4 mg	4 mg/g
Maitсед	Ainult münt/mentool	Ainult tubakas/mentool
Müügikanal	Ainult apteek	Jaemüük, kaugmüük keelatud
Legaalne turg	Kokku kukkunud	(prognoos: sama)
Must turg	500M+ patja; Siberia 35 mg	(prognoos: sama)

Noorte tarbimine	7,6% → 34,8% (kasvas!)	(prognoos: kasvab)
Sigarettide tarbimine	+2,8%	(prognoos: kasvab)

Tabel 2: Kanada meetme ja Eesti eelnõu kõrvutus. Kanada tulemused: OTRU 2026 (noorte tarbimine); Imperial Tobacco Canada 2025 (must turg, sigaretid); RCMP 2025 (konfiskeerimised).

Kanada on Hollandi veipimaitsete keelust palju tugevam pretsedent, sest tegemist on sama tootega ja sama 4 mg piiriga. See ei ole analoogia ega mudel — see on peaaegu identne eksperiment, mis viidi läbi poolteist aastat enne Eesti eelnõu ja mille tulemused on juba käes.

Järeldus: Kanada tegi selle katse Eesti eest ära. Legaalne turg kukkus kokku, must turg täitus kõrge tugevusega toodetega, sigarettide müük kasvas ja noorte tarbimine peaaegu viiekordistus — kõik samal ajal, kui piirang kehtis. Nüüd liigub Kanada reguleerimise suunas tagasi. Miks kordab Eesti viga, mille tulemused on juba dokumenteeritud?

Allikad:

Ontario Tobacco Research Unit (OTRU), "Nicotine Pouch Use in Canada", juuni 2026 (CIHR rahastatud, n=3400); Imperial Tobacco Canada / Nicotine Insider, august 2025 (must turg, sigaretid); RCMP Kelowna konfiskeerimisteade, 2025; Government of Canada, Supplementary Rules Respecting NRT Order SOR/2024-169; Alberta provintsi pöördumine, märts 2026; Health Canada Prescription Drug List amendment, jaanuar 2026; Globe and Mail / CBC / Radio-Canada, juuni 2026; Medscape, juuli 2026.